

BOEKEN

KOOS SLOB

vigatie van plantenwortels); Darwins pientere plant (Een plantaardige psychologie).

Het laatste hoofdstuk heeft me speciaal aan het denken gezet. Het illustreert een trend waar ik als klassiek opgeleid bioloog nog aan moet wennen. Een citaat: 'Ook een wortelstelsel werkt als een collectief. Talloze wortels werken samen om de plant in evenwicht te houden en te beslissen om in de richting van water en mineralen te groeien of weg

van gevaar. Je kunt deze ondergrondse gedragingen enkel begrijpen en verklaren, als je er van uitgaat dat planten intelligente schepsels zijn, geboetseerd door miljoenen jaren natuurlijke selectie. En dit vraagt ook om een andere manier van praten over plantenleven – een plantaardige psychologie.' (p. 269) Het moge duidelijk zijn: van harte aanbevolen voor een ieder die de botanie een warm hart toedraagt en meer wil weten en begrijpen van plantkunde dan sortimentskennis van houtige gewassen.

Peeters, Norbert (2016). *Botanische revolutie*. De plantenleer van Charles Darwin. KNNV Uitgeverij, Zeist. € 24,95 ISBN: 978 90 5011 5780.

Het verborgen leven van bomen

Wat ze voelen, hoe ze communiceren – ontdekkingen uit een onbekende wereld.

Kort geleden kreeg ik van vrienden dit boek. Ze waren enthousiast geworden na het lezen van een interview met de schrijver, Peter Wohlleben,

Omslag *Het verborgen leven van bomen*

in NRC Weekend van 10 april en dachten: dat is iets voor Koos.

Het boek is vlot geschreven in gewonemensentaal. Misschien wel wat té gewoon en behoorlijk antropomorf. De auteur projecteert allerlei menselijke/dierlijke eigenschappen op planten. Bijvoorbeeld. 'Of het nu beuken, sparren of eiken zijn, het doet ze allemaal pijn als er iemand aan hen knabbelt' (p. 15). 'Bomen communiceren dus via geur, optisch en elektrisch (via een soort zenuwcellen aan hun wortelpunten). Maar hoe staat het met geluiden, dus horen en spreken?' (p. 19).

Ik weet het, het is een nieuwe trend om op deze manier naar planten te kijken. En dat levert ook nieuwe, interessante feiten op. Maar ik lees liever boeken waarvan de schrijvers hun bevindingen en meningen onderbouwen met goed, wetenschappelijk onderzoek. Zoals *Hoe werken planten?* van Linda Chalker-Scott (besproken in de vorige *Arbor Vitae*). Over de onderbouwing van Peter Wohlleben heb ik soms mijn twijfels. Het betreft vaak internetsites en daar moet je wetenschappelijk gezien 'voorzichtig' mee zijn. Ook van persberichten van universiteiten is bekend dat ze opgeklopt

BOEKEN

KOOS SLOB

en onjuist kunnen zijn en regelmatig niet gevolgd worden door betrouwbare wetenschappelijke publicaties.

In twee gevallen nam ik de moeite het uit te zoeken. 'Een maximumleeftijd zoals bij de Zweedse sparren in Dalarna, die duidelijk boven de 8.000 jaar ligt' (p. 185). Het blijkt dat het *ondergrondse wortelstelsel* meer dan 9000 jaar

ons aangeplante *Sequoiadendrons* simpelweg te jong waren en dus niet uitgegroeid. Ik e-mailde Jeroen Philippona, wiens passie het is bomen te meten, vooral hoge bomen. Hij vertelde dat de hoogste *Sequoiadendron giganteum* inmiddels 58 meter is (Engeland) en dat Frankrijk en Duitsland volgen met respectievelijk 57,7 en 57,1 meter. Deze bomen groeien nog steeds en hij

over. Hij is geen bomenknuffelaar, maar hij probeert zijn lezers iets te vertellen over de boeiende wereld van het biotoop 'bos'. Hoe die interactieve samenleving tussen planten, dieren en klimaat werkt. Gaandeweg veranderde mijn aanvankelijke irritatie en kon ik steeds positiever het boek lezen.

Samenvattend: een aanrader, met de suggestie kritisch te

... komt Wohllebens belangstellende, integrale en 'warme' manier van kijken naar bomen en bos sympathiek over

oud is en dat daar sparren uit groeien die nooit meer dan enkele honderden jaren zijn (National Geographic News, 2008). Het hoofdstuk 'Straatkinderen' gaat over de vraag waarom mammoetbomen in Europa nooit erg hoog worden. 'Hoewel sommige van hen al 150 jaar oud zijn, heeft nog geen van hen de hoogte van 50 meter overschreden' (p.153). Wohlleben denkt dat het komt omdat ze niet in een bos opgroeien, maar vaak als solitair: 'Geen moeder die ze voedt en streng in de gaten houdt dat haar kroost niet te snel groeit; geen behaaglijk, vochtig, windstil bosklimaat, maar slechts eenzaamheid.' (p. 154) Ik dacht dat de bij

verwacht dat ze dat tientallen jaren kunnen doen met een tempo van 20-30 cm per jaar. Dan zouden ze over honderd jaar een hoogte van zo'n 78-88 meter bereiken. Korter wel dan het hoogste exemplaar in Californië, 95,8 meter. Philippona vermoedt dat de *Sequoiadendron* in Californië hun top bereiken na 200-300 jaar. Wat dat betreft hebben de Europese mammoetbomen dus nog even te gaan en zijn Wohllebens ideeën nogal voorbarig.

En toch ... deed en doet het boek me iets! Op een of andere manier komt Wohllebens belangstellende, integrale en 'warme' manier van kijken naar bomen en bos sympathiek

blijven lezen en niet alles voor zoete koek aan te nemen wat Wohlleben beweert.

Wohlleben, Peter (2016). *Het verborgen leven van bomen*. Wat ze voelen, hoe ze communiceren – ontdekkingen uit een onbekende wereld. Bruna, Amsterdam. € 19,99 ISBN: 978 94 005 0732 6. □